

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Epistolarvm [epistolarum] D. Philippi Melanchthonis Farrago

Melanchthon, Philipp

Basileae, 1565

VD16 -M3220

Pavlvs ad collosenses Cap.3

[urn:nbn:de:bsz:31-312770](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-312770)

Domini, quid oportet me facere, ut saluus fiam?

Extant multa similia exempla subite poenitentiae, sicut 2. Regum 13. ubi propheta quidam contra mandatum Dei mansit in Bethel: & obiurgatus à Deo, exijt inde, & à leone discerptus est in uia, hunc miracula secuta testantur ad poenitentiam uenisse. Huc congruit Esaie dictum, qui sic inquit: Nunquid abbreviata & paruula facta est manus mea, ut reducere nõ possit? Vbi Dominus testatur, quòd quantacunq; peccata sint, tamen cõdonantur & remittuntur inuocantibus eum. Neq; est spaciũ temporis considerandum, iuxta hanc sententiam: Manus Domini non est abbreviata. Quamquam igitur propter opus iudicemus eum: tamen nõ possumus de iudicio Dei esse certi, quia est arcanum & absconditum: sicut Esaias dicit, Secretum meum mihi, &c. Item, Dominus nouit qui sunt eius: inquit Paulus ad Timotheum, ego quid iudicare debeam, statuere nõ possum. Anno 1529.

PAVLVS AD COLLO-
senses Cap. 3.

Sermo Christi habitet in uobis abunde,
cum omni sapientia: & doceatis &
commonefaciatis uos mu-
tudo.

Immensa bonitate Deus se patefecit sua uoce, &
k 4 uult

vult agnosci sicut se patefecit, & reddit uitam æternam his qui fide amplectuntur filium Dei. Ac præcipuum mandatum est, ut doctrinam ab ipso traditam discamus, sicut hic scriptum est: Sermo Christi habitat in uobis opulenter in omni sapientia.

Hic multæ grauissimæ admonitiones continentur, inter quas hanc præcipuè obseruate. Habitat in uobis sermo Christi: id est, ut familiarissimè notus: sepe cogitetis, tanquam loquamini cum filio Dei.

Certissimum est autem, in illo pectore habitare Deum, ubi sermo Dei uera fide accipitur, & inuocatur Deus. Ibi filius, qui est uerbum æterni patris, dicit consolationem in corde tuo, & monstrat tibi patrem. Et pater æternus diligens nos propter filium, per eum effundit spiritum sanctum in cor tuum, uiuificat, docet, exaudit, gubernat, defendit & seruat te, ac facit te heredem uitæ æternæ, in qua erit Deus omnia in omnibus, cui laus & gratiarum actio. Dieser spruch ist ein klar zeugnis/ds Gottes wille vnd gebott ist/ das wir alle die leer des hern Christi offte hören oder lesen /vnd vleissig betrachten sollen. Vnd ist gewislich war / wo Gottes wort im herze wonet/ wo es mit rechter beterung vnd glanbé wirt angenommen/ in illo corde habitat Deus selbs wesentlich vnd krefftiglich /vnd bewaret vnd regiert dich.

Qua

Quatenus docenti Ecclesiam, de gubernationis oneribus dicendum sit.

Wil. Theodores.

Non dubitatur de priuatis delictis gubernatorum. Pariter minister Euangelij debet notare omnia priuata delicta magistratuum & priuatorum manifesta, præsertim enormia: ut Nathan arguit Dauidem propter adulterium, Baptista Herodem. Sic principum taxandæ sunt helluationes, ebrietates. Sic potentum rapacitas, qui ne quidem politicis legibus permissas usuras petunt. Et fiat reprehensio ordine in Euangelio tradito. Nec dubitetur de publicis erroribus doctrinæ, & de idolomanijs. Hæc mala seuerè taxanda sunt, et simul cruditè etiam uera doctrina proponenda est. Tantum de hoc membro quæstio est:

Cum seruitus sit durior, quæ tamen sine peccato fieri potest, an duricies magistratuum taxanda sit?

De hac quæstione sic respondeo: Si manifesta tyrānis est, ut cum imponuntur tributa aut opera sine necessitate publica, & sine modo: ut Pharao imponebat Israelitis, aut ut Dionysius spoliabat matronas ornatu, aut ut fit in multis locis. Nobiles cogunt subditos sibi paruo uendere frumentum, coquunt malam ceruisiam, & prohibent aliam emi à subditis: & huiusmodi onera uaria & multa sunt, quæ et sine modo & sine necessitate publica imponuntur.

k 5 Hæc

Hæc manifesta & iniusta aucupia taxanda sunt, quæ habent excusationem: ut cum propter calamitates aliquas fisco opitulandum est. In eo casu nõ est reprehendendus magistratus, noua tributa mediocria indicēs. Et uolo intelligi mediocria cõ mæra. Hic minister Euangelij doceat, politias non similiter florere: aliam esse ætatem auream, aliam ferreã: seruitutem paulatim fieri duriorẽ propter peccata: ut sub Dauide & Salomone felicior status fuit, quàm sub Acha. Et sepe fit, ut in tristissima temporã incidant boni magistratus: quia Deus tunc a liquorum bonorum moderatione calamitates lenire uult: ut leconias tristi tempore fuit.

Talibus autem qui sunt tyranni, multa in gubernatione cõdonari uolo. Quid autem tyrannum aut bonum principẽ nominemus, sepe aliàs dictũ est.

Tyrannus est, qui habet studium sceleratẽ faciendi: & plerunq; sceleratẽ facit, etiã si sepe iusta facit.

Bonus princeps est, qui habet studium rectẽ faciendi, & plerunq; rectẽ facit: etiã si sepe peccat non petulantia, sed uel temporum miserijs, uel communi imbecillitate uictus. Et hic eo melior est, si hospitium præbet Ecclesiæ Dei.

Deus pingit imperium Cyri argenteum, quod horribilem uastationem in Ionia et alibi fecit: ut ex primo libro Herodoti intelligi potest. Et post Cyrum secuti sunt multo deteriores principes, Camby

ses,

ses, Darius, Artaxerxes. Nec ullius imperij tempus
tam felix est, quin secundis rebus multæ magnæ ca-
lamitates misceantur.

Hæc D. Philippus ad Vitum Theodorum
postridie Calend. Septembris, Anno 1547.
scribebat.

Ioannis 14. inquit Filius Dei:

εάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, ἢ ὁ πα-
τήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, ἢ πρὸς αὐτὸν ἔλθω-
σόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτοῦ ποιή-
σομεν.

hinc est exph
in hinc dix
in hoc. corb. M.
tome 3. fol. 4.

Semper in mente circumferendum est, & cogi-
tandum sæpe, hoc dictum filij Dei, quia doctrinam
necessariam & consolationem dulcissimam conti-
net. Docet enim, quæ & ubi sit uera Ecclesia: et ad-
firmat hunc uisibilem coetum, uerè esse Dei Eccle-
siam, qui legit, audit, discit, fide amplectitur et amat
Euangelium, & ei obedire incipit: ac uera membra
Ecclesiæ Dei esse singulos qui discunt, fide ample-
ctuntur & amant Euangelium, & ei obedire in-
cipiunt.

Hæc est uera & natia sententia horum uer-
borum Christi: Si quis diligit me, sermonem meum
seruabit, & pater meus diliget eum, & mansionem
apud eum faciemus. Non ociosa concio est: sed ut
dextrè & uerè intelligatur, necesse est reijci inter-
pretationem monachorum, qui cum hoc dictum
enarrant

enarrat more legis aut *νομῶς*, seu tanquam dictū
νομῶς, corrumpunt totam sententiam, & dulcis-
 simam consolationem uertunt in dictum impossi-
 bile & ingratum. Vt autem explicatio fiat planior,
 syllogismum adijciam.

De uocatione ministrorum,
 D. M. L.

In nullam uocationem se quisquam ingerere de-
 bet, nisi sit uocatus.

Vocatio autem est duplex. Diuina, quæ sit à su-
 periore: eaq; est fidei. Secunda, humana uel charita-
 tis, quæ sit ab æquali: ut si meus collega uel alius me
 roget, ut prædicem pro ipso: utraq; magna est, &
 necessaria ad certificandam conscientiam. Qui ope-
 ram dederunt Theologiæ studio, bona conscientia
 se insinuare possunt uisitoribus, atque petere ut
 sibi prospiciant conditionem Ecclesiasticam. Nam
 qui episcopatum desiderat, rem bonam desiderat.
 Neq; est, quod quis hoc modo obijcere possit, quod
 hoc modo se aliquis intrudat: cum hoc ipsum stet in
 arbitrio uisitorum, an eum iudicent hoc ministe-
 rio dignum atq; aptum.

Philippo Reiffenstein S. D.

Scio N. his moribus atq; hac dexteritate ingenij
 præditum esse, ut D. Comes maxime sit probaturus
 hominem. Scripsi igitur ad eum, ita ut significem e-
 am totam rem ex Comitis literis intellecturum esse.

Et ad Comitem breuiter scripsi (properabat enim nuncius) id minime facturum, si sciuissem aut te aut fratrem apud Comitem. Itaque cum apud eum estis, excusate meam rusticitatem, quod tam agrestes et breues literas scripsi: meque et Vualredum commendate. Nomen est Vualredo Matthias von Walrod: sic enim scribitur. habitat in arce Streitten, non procul à Coburg, milliaribus quinque. Christus bene fortunet totum negocium. Bene uale. Quæso mi domine Philippe, ut curetis hunc fasciculum literarum mitti Coloniam, ad Cæsarium: et scribatis Cæsario, ut nobis mittat uicissim, si quid acceperit responsi.

Reuerendis uiris, eruditione & uirtute præstantibus, D. Iohanni Spangenbergio, & collegis ministerij in Islebé, amicis suis charissimis,

W. Müller p. 215.

S. D.

Reuerendi uiri, et amici charissimi: Optarim ad nos missum esse aliquem ex collegis uestris, cui coram totam seriem actionum illarum exponere potuissem, de quibus scribitis. Sed ipsa aula nobis testis esse potest, nobis non probantibus, insertum esse articulum de oleo et unctionibus. Et scimus consecrationes oleorum, quæ extant in libris Episcoporum, impias et magicis similes esse. Idque semper in deliberationibus à nobis dictum est, et constanter

flanter dictum est. Illi autem qui articulum de oleo
 inseruerunt, corrigi hæc dicebant: quia addiderunt,
 Remotis omnibus superstitionibus. Et in fine diser-
 te dicitur, relictos esse aliquos articulos non conci-
 liatos, de quibus cum episcopis deliberandum sit, si
 has Ecclesias uelint regeve. In his nondum conci-
 liatis articulis numerari, necesse est & illas conse-
 crationum & unctionum absurditates. Intelligan-
 tur ergo non approbatæ, sed ad illam deliberationem
 reiectæ. Sed decebat esse magis ingenuam oratio-
 nem, dicitis. Stylus indicat, non esse illa scripta ab
 uno. Nos, Deo iuuante, uocem Euangelij incorru-
 pte docebimus. Pagellas uestras uobis remitto. Bene
 ualete. Die 13 Ianuarij.

Reuerendo uiro, D. Ioanni Spangenbergio, pastori Ecclesiæ Dei in oppido Eisle-
 ben, & gubernanti uicinas Eccle-
 sias, amico suo, S. D.

Mindus p. 217.

Reuerende uir, & amice charissime. Meministi
 consolationem, quæ extat in Esaie concionibus, u-
 bi inquit Deus: Ego Ecclesiam condidi, ego gesta-
 bo eam etiam in senectæ, & canescentem. Et quo a-
 crior est senectæ infirmitas, eo magis ipsam esse cu-
 re Deo nunc speramus. Talibus cōsolationibus, ut
 te in hoc tanto dolore erigas, ualde te adhortor.
 Etsi autem uideo, qui terrores nobis proponantur:

tamen

tamen spero filium Dei Dominum nostrum Iesum
Christum nobis adfuturū esse, inuocantibus ipsum,
& moderatē necessaria facientibus. Vestram delibe-
rationem cum nostris sententijs congruere iudico,
qua de re in altera epistola scripsi prolixius. Bene
& feliciter uale, die 23 Ianuarij.

Reuerendis uiris, D. Ioanni Spangenber-
gio, gubernanti Ecclesias Dei in comita-
tu Mansfeldensi, & pastoribus cæte-
ris, eorum collegijs, amicis suis,
S. D.

Adinor p. 16.

Reuerendi uiri, & amici charissimi. Orat filius
Dei in agone suo, ut æternus pater consensum Ec-
clesiæ tueatur, ut simus unum in ipso. Nec est irri-
ta illa filij Dei precatio. Semper erit aliquis cætus,
custos ueræ doctrinæ cōsentiens. Legi uestram de-
liberationem, quam iudico & piam esse, & cum no-
stris Ecclesijs congruere. Etsi autem multa Ecclē-
sijs nostris minantur, & profectō horribilis cru-
delitas in Sueuia exercetur: tamen nec ueræ doctri-
næ unquā corruptelas recipiemus, nec uitiosos cul-
tus approbabitur. In ijs rebus adiaphoris seruitu-
tem quamlibet tolerabimus. Nec propter leues cau-
sas occasionem præbendam censemus ijs, qui pelle-
re pastores conantur. Qua de re cum à multis in-
terrogati simus, scripsi quid mihi uideatur. Quan-
quam

quam autem scio quibusdam horridiores sententias magis placere: tamen hæc magna causa est cur seruitutē toleremus, ne fiat in Ecclesijs solitudo, qualis iam in multis locis est: Ad Rhenum, et in Suenia, nulli sunt congressus, templā clausa sunt: ne bapismus quidem in templis administratur: pelluntur pastores, aliqui etiam trucidantur, & rapiuntur aliorum coniuges aut filia. Nec magistratus ullam opem fert suis pastoribus: quidam etiam gaudēt eos excuti. Cum igitur uideamus quo in periculo sint nō tantum docentes, sed etiam ipsæ Ecclesiæ, hoc est pij cœtus: tantisper donec piē possumus, manere apud Ecclesias studeamus: etiamsi tolerāda est aliqua seruitus, quæ tamen sit sine impietate. Oramus autem filium Dei, ut ipse uos gubernet, & pœnas mitiget. non enim humanis consilijs retineri lux Euangelij in genere humano potest: sed Dei opus & beneficium est, tanti boni conseruatio. Ab ipso igitur petimus & expectamus auxilium. Bene ualete: Die 23 Ianuarij.

Reuerendo uiro, D. Christophoro Libyo,
pastori Ecclesiæ Dei in ueteri arce
Breni, fratri suo charis-
simo.

S. D. Reuerende uir, & charissime frater. Adfuit in publica renuntiatione gradus, uir doctus & honestus Erdmanus Copernicus: in qua te quoque adfuisse

ad fuisse optarim. Fuit recitata explicatio dicti E-
saie: Si peccata uestra erunt ut coccinum, & ut uer-
miculus. Et dictum, cur uermiculi mentio fiat, &
qui sit color uermicul: quia coccus uertitur in uer-
mem, qui est immediata materia sanguinei coloris.
Peccatum quiescit aliquandiu, postea fit uermis, &
eruentat nos in poenis. Sed filius Dei detergit cruo-
rem. Mittam tibi pagellas, cum fuerint editæ. Quæ
so ut cures mihi pro Ioachimico emi cultros Tan-
germundenses, non grandiores multo, nec mino-
res ijs quos antea misisti, & eligito accuratè fa-
ctos. Dedi priores partim Camerario, partim do-
ctori Alberto Bremensi concionatori, partim alijs,
quibus admodum placuerunt. Bene uale, die primâ
Augusti, 1554.

Cuidam amico, P. M. S. D.

Iulhero.

Heri binas literas accepi, ac planè agnosco mul-
tipliciter uinci nos abs te in hoc officij genere: quod
non solum frequētius, sed latiora scribis quàm nos. De
nobis ac nostra causa nihil adhuc decretum est. Nō
uē quotidie deliberationes habentur: Christus fa-
ciat, ut pariant pacem. Eccius cum suis exhibuit
nostræ confessionis cōsutationem. hæc nondum pu-
blicata est: sed audio ex amicis, longum & plenum
conuicijs ac prorsus contumeliosum scriptum esse.
N. nisi huc cōfessionem impressam typis: dicas sim-
pliciter

pliciter mente captum esse: de peccato originali, de
 usu sacramentorum ueteres errores palam reno-
 uat: de caeremonijs loquitur barbaricè, ac uult om-
 nes caeremonias esse abollitas. suam causam de coe-
 na uehementer urget. Episcopos omnes uult dele-
 tos esse. Mittam exemplar, cum nactus fuero. Nam
 id quod habui, apud Principes circumfertur. Mit-
 to tibi quæstionem de traditionibus, de qua uelim
 te copiose respondere. Nulla me res magis exercet
 in omnibus nostris disputationibus, quam illa que
 uidetur omnium esse leuissima. Et certè est nimum
 negocij: tantum sunt laquei conscientiarum in tra-
 ditionibus: quoquò res accidat, siue cum obseruan-
 tur, siue cum abolentur. Vnam habemus firmam ri-
 tionem, nimirum de iustificatione: alteram, de liber-
 tate: quæ si retinenda sit, etiam exterior, multum ha-
 bet offensionis. Voco autem libertatem talem ob-
 seruationem, qualem Paulus inter Iudæos serua-
 uit. Digessi uarias traditionum condendarum cau-
 sas, ut facilius uidere posses, qua in parte maxime
 heream. Videlicet si traditiones fiant sine impia o-
 pinione, uidentur necessario seruandæ esse propter
 ius potestatis, non propter ipsum cultum. Videmus
 enim uerè dominari Episcopos iure humano. In lo-
 co de Missa, & in catalago articulorum fidei, ui-
 deor satis cautus fuisse: in traditionum materia non-
 dum mihi satisfeci in hoc scripto, Sufficor de ordi-
 nibus

nibus Ecclesiasticis etiam magnum certamen exci-
taturos esse aduersarios. Vale feliciter: postridis
Margaretha, 1530.

LIBER SECUNDUS.

SERENISSIMO AC INCLY-
to Principi, Domino ac D. Henrico octa-
uo, regi Angliæ, Franciæ & Hybernæ,
&c. domino, capiti Anglicæ ecclesiæ post
Christum supremo, Domino suo
clementissimo, S. D.

III, 5.

INCLYTE ac serenissime Rex. Non
leui officij ratione adductus sum, ut
huic Ioanni Stratio, Flandro equiti,
homini sacundo, & Vlysea quadam
experientia rerum preedito, literas ad R. M. T. da-
rem. Cum enim mihi & Francisco uicecancellario
ducis Saxonie Electoris ueteri amicitia coniunctus
sit, nobisq; perspecta sit eius integritas & fides: cau-
samq; itineris ad R. M. T. probarem, haud inuitus
tali amico petenti literas dedi. Eminent enim in he-
roibus ac sapiētibus principibus bonitas in primis.
Ideo rogo R. M. T. existimet, me nō impudentia aut
arrogantia, sed fiducia elementie tue permotum
esse, ut hec scriberē. Hic Stratius natus equestri
loco in Flandria, primū eloquentie & studio iu-

l 2 ris